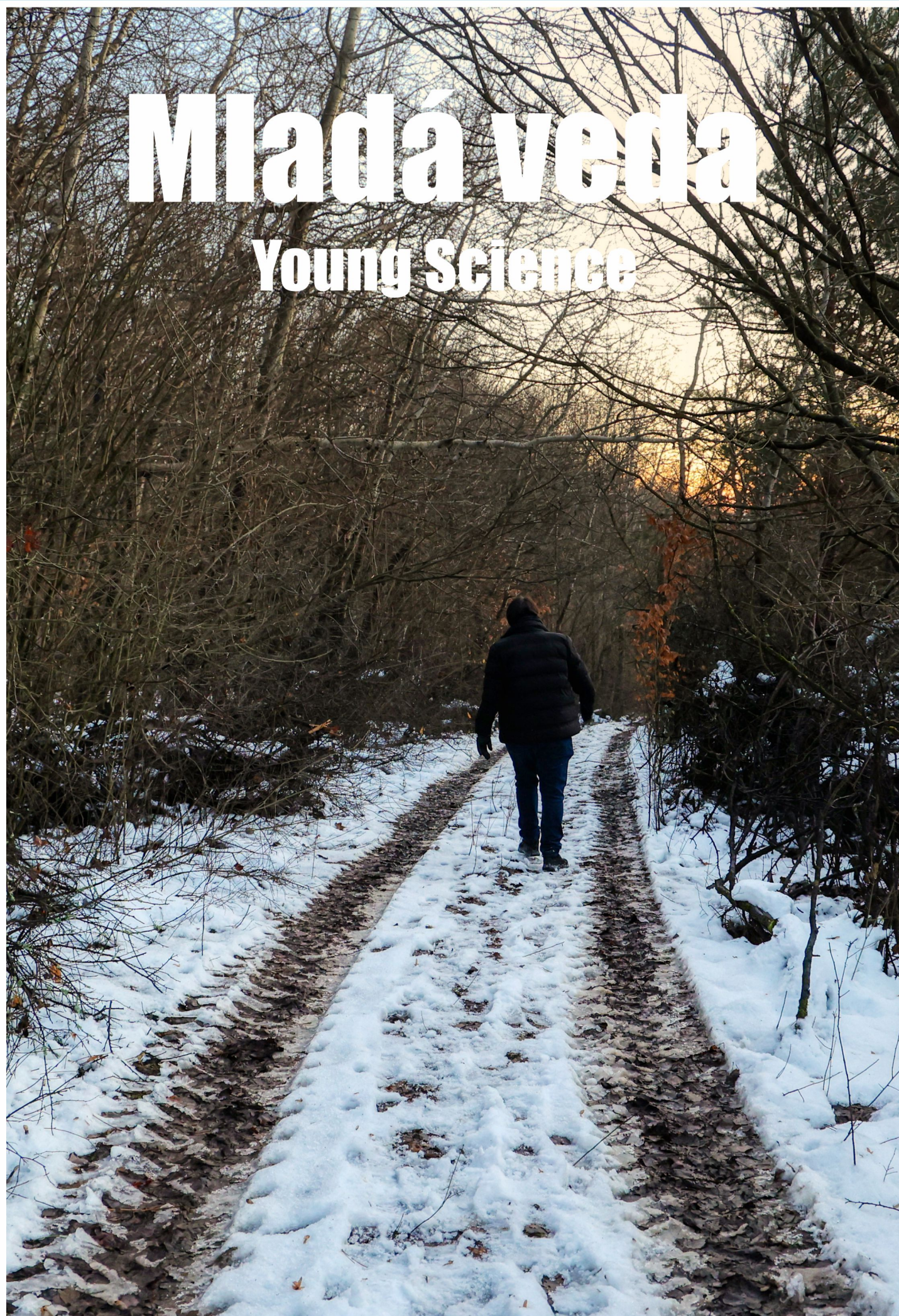

Mladá veda

Young Science

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 5, ročník 11., vydané v decembri 2023

ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Zimná prechádzka. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

doc. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

Mgr. Jakub Köry, PhD. (School of Mathematics & Statistics, University of Glasgow, Glasgow)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSS UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

VÝVOJ SOBÁŠNOSTI NA SLOVENSKU VO VZŤAHU K MIERE RELIGIOZITY

DEVELOPMENT OF THE MARRIAGE RATE IN SLOVAKIA IN RELATION
TO THE LEVEL OF RELIGIOSITY

Juliana Krokusová, Alexandra Kontuľová¹

Juliana Krokusová pôsobí ako odborný asistent na Katedre geografie a aplikovanej geoinformatiky Prešovskej univerzity. Vo svojej vedecko-výskumnej práci sa venuje predovšetkým antropogénnej geomorfológii, skúma banské a priemyselné formy reliéfu a ich vplyv na životné prostredie. Vo svojom výskume sa zameriava aj na aktuálne demografické procesy a trendy. Alexandra Kontuľová je absolventkou Prešovskej univerzity v Prešove Fakulty humanitných a prírodných vied.

Juliana Krokusová is a research assistant at the Department of Geography and Applied Geoinformatics of the University of Prešov. In this research thesis, she focuses mainly on anthropogenic geomorphology, examining of mining and industrial relief forms and their impact on the environment. She also focuses on current demographic processes and trends, in her research. Alexandra Kontuľová graduated from the University of Prešov in Prešov, Faculty of Humanities and Natural Sciences.

Abstract

The aim of the paper is to analyse the marriage behaviour in Slovakia. We have chosen the crude marriage rate and the religiosity rate as the indicators to be studied. In the analysis we took into account both temporal and spatial aspects. We tracked changes in the time horizon from 1993 to the present at the level of districts in order to capture regional differences. Based on the collected data, we created map outputs in the QGIS that allowed us to identify important temporal landmarks and regional disparities. We also looked at the correlation between marriage rates and religiosity rates. In the final stage, we formulated conclusions based on the analysis of the data and maps.

Key words: marriageability, religiosity, marriage behaviour, marriage

Abstrakt

Cieľom príspevku je analýza sobášneho správania na Slovensku. Ako sledované ukazovatele sme si zvolili hrubú mieru sobášnosti a mieru religiozity. Pri analýze sme zohľadnili časové aj priestorové hľadisko. Vývojové zmeny sme sledovali v časovom horizonte od roku 1993 po

---

¹ Adresa pracoviska: RNDr. Juliana Krokusová (ORCID 0000-0003-3695-7026), PhD., Mgr. Alexandra Kontuľová, Katedra geografie a aplikovanej geoinformatiky, Fakulta humanitných a prírodných vied, Prešovská univerzita, 17. novembra 1, 080 01 Prešov
E-mail: juliana.krokusova@gmail.com; alexandra.kontulova@gmail.com

súčasnosť na úrovni okresov, aby sme mohli zachytiť aj regionálne rozdiely. Na základe získaných dát sme vytvorili mapové výstupy v prostredí QGIS, ktoré nám umožnili identifikovať dôležité časové medzníky a regionálne disparity. Zároveň sme sledovali aj vzájomnú závislosť medzi mierou sobášnosti a mierou religiozity. Na základe analýzy dát a máp sme v záverečnej fáze sformulovali závery.

Kľúčové slová: sobášnosť, religiozita, sobášne správanie, manželstvo

Úvod

Rodina predstavuje pôvodnú a najdôležitejšiu spoločenskú skupinu, je základným článkom sociálnej štruktúry a ekonomickou jednotkou, pod ktorou v najširšom vymedzení rozumieme dočasné alebo relatívne trvalé spoločenstvo jedného alebo viacerých mužov s jednou alebo viac ženami. Prvotný účel rodiny je demografická reprodukcia a základnou silou jej vzniku pohlavný pud. Okrem biologickej funkcie rodiny, ktorá je prvotná a základná, je ďalšou dôležitou funkciou výchova potomstva a zachovanie kontinuity kultúrneho vývoja. Rodina ako stabilizujúci prvok spoločnosti vo svojom historickom vývoji prechádza početnými zmenami. V súčasnom svete existujú vedľa seba rôzne formy rodiny, z ktorých je možné do určitej miery usudzovať, ako sa rodina v histórii vyvíjala - od pokrvného príbuzenstva, cez párové - polygamné formy, až po monogamný typ.

Nazeranie na sobáš a rodinu má zásadný vplyv na sobášne správanie. Vzťah medzi sobášnosťou a ďalšími demografickými ukazovateľmi ovplyvňuje reprodukciu a fungovanie celej spoločnosti a má zásadný dopad na jej budúcnosť. V súčasnosti pozorujeme výrazné zmeny v sobášnom správaní. Mnoho demografických trendov sa najskôr začalo prejavovať v severnej a západnej Európe, odkiaľ sa postupne presúvali na východ, vrátane Slovenska. Veľké zmeny sobášneho správania u nás nachádzame po zmene politického režimu a po osamostatnení sa Slovenska v 90-tych rokoch. Ide o trendy ako odkladanie vstupu do manželstva do vyššieho veku, s čím súvisí celkové zvýšenie priemerného veku snúbencov pri prvom sobáši, uprednostňovanie neformálnych spoluzití – kohabitácií, čo má za následok úpadok celkovej miery sobášnosti a pokles spojenia medzi manželstvom a rodičovstvom, na základe čoho pozorujeme vysoký nárast nemanželských detí.

Metodika práce

V primárnej fáze pri spracovaní charakteristiky historického vývoja sobášneho správania na Slovensku, vrátane Československa, sme využívali najmä diela slovenských a českých autorov: Šprochu (2016, 2019), Klufovej a Polákovej (2010), Džambazoviča (2012) či Filadelfiovej (2005). Mnohé definície demografických pojmov, javov a vzorcov sme načerpali zo *Slovníka demografických pojmov* Jurčovej (2005) a kníh venovaných úvodu do demografie od Pavlíka (1986), Kalibovej (2006), Roubíčka (1997) a mnohých iných. Informácie o sobášnom vývoji Európy sme získali zo zahraničnej literatúry Goodyho (2006), Walla (2001) a iných.

V empirickej časti sme spracovali početné dáta týkajúce sa vybraných sledovaných javov. Snažili sme sa poskytnúť čo najširší obraz, preto sme pracovali s možnými dostupnými údajmi z Eurostatu a Štatistického úradu Slovenskej republiky. Kartografické výstupy boli

spracované v prostredí QGIS vo forme kartogramov. Mapy boli spracované na úrovni okresov SR, aby sme mohli sledovať regionálne disparity.

V poslednej časti sme spracované údaje a mapové výstupy komplexne analyzovali, porovnali a hľadali vzájomné vzťahy a súvislosti. Na základe toho sme mohli formulovať závery.

Teoretické východiská

Sobáš predstavuje právny akt, ktorým sa uzatvára manželstvo (rituál, formalita) (Jurčová 2005). Na rozdiel od narodenia a smrti sa táto udalosť nemusí uskutočniť u každého jedinca, zároveň je to opakovateľná udalosť (Klufová, Poláková 2010). Limitujúcimi faktormi pri uzatváraní manželstva sú rodinný stav, vek (minimálny manželský vek) a určitý stupeň pokrvnosti. Manželstvo môžu uzatvárať osoby iba slobodné, rozvedené alebo ovdovené. Tieto skupiny osôb predstavujú sobáša-schopné obyvateľstvo. Minimálny manželský vek je rovnaký ako vek plnoletosti - 18 rokov. Sú možné výnimky (maximálne však o 2 roky) v odôvodnených prípadoch s povolením súdu, napríklad pri tehotenstve partnerky (Kalibová 2006; Klufová, Poláková 2010). V monogamných spoločnostiach sa rozlišujú prvé sobáše (sobáše slobodných, protogamné) a sobáše ďalšieho (vyššieho) poradia - sobáše rozvedených a ovdovených (palingamné). Neopakovateľnou udalosťou je iba prvý sobáš (Kalibová 2006; Klufová, Poláková 2010).

Je možné vykonať civilný alebo cirkevný sobáš. Vo všetkých krajinách Európskej únie a iných európskych krajinách je možné uzavrieť civilný sobáš (pred úradnými orgánmi). Vzťah medzi civilným a cirkevným sobášom (iba pred náboženským zástupcom) však nie je vo všetkých krajinách rovnaký. Na Slovensku (a vo viacerých európskych krajinách: Dánsko, Estónsko, Fínsko, Taliansko, Nórsko, Poľsko...) má cirkevný sobáš dôsledky na civilný sobáš v zmysle, že cirkevný sobáš štát uznáva za rovnocenný civilnému (Eurostat 2021). Iné zákonodarstva priznávajú právnu platnosť aj pri cirkevnom sobáši s prípadnou podmienkou povinného splnenia určitých civilných formalít (nahlásenie a registrácia občianskemu orgánu) (Roubíček 1997). V niektorých krajinách sú mnohé manželstvá iba „konsenzuálne“, to znamená, že sú schválené iba miestnymi zvykmi; napríklad v Západnej Indii sú konsenzuálne sobáše pozostatkom z čias otroctva, keď cirkevné sobáše neboli povolené (Cox 1976).

Pri každom sobáši sa zbierajú údaje o snúbencoch (pohlavie, vek, rodinný stav, vzdelanie, trvalé bydlisko, občianstvo) a údaje o samotnom sobáši (dátum, poradie, dátum prípadného predchádzajúceho ovdovenia/ rozvodu) (Klufová, Poláková 2010). Sobášnosť, teda uzatváranie manželstiev, predstavuje sledovaný demografický jav. Demografia sa sústreďuje na štúdium rodín monogamných, ktorých základom je jeden pár dvoch jedincov rôzneho pohlavia (Kalibová 2006).

Hrubá miera sobášnosti je ukazovateľ intenzity sobášnosti, ktorý udáva počet sobášov (S) na 1 000 obyvateľov stredného stavu (P) za rok. Vyjadruje sa v promile. Hrubá miera sobášnosti je ovplyvňovaná sobášmi vyššieho poradia (Kalibová 2006).

$$hms = \frac{S}{P} \times 1000$$

Pri podrobnejšej analýze sobášnosti sa sledujú obe pohlavia oddelene a podľa miery sobášnosti podľa veku. Miera sobášnosti slobodných v určitom veku (S^s) je počet prvých sobášov vo veku X (S^s_x) v pomere k strednému stavu slobodných osôb vo veku X (P^s_x) za jeden rok. Charakterizujeme tak jav v závislosti na veku (Kalibová 2006).

$$S^s_x = \frac{S^s_x}{P^s_x} \times 1000$$

Všeobecná miera sobášnosti je počet sobášov k strednému stavu sobášaschopných obyvateľov za rok. Vyjadruje sa v promile. Počíta sa oddelene podľa pohlavia (Jurčová 2005).

Pri sobášnosti sa sledujú aj ďalšie charakteristiky: dĺžka trvania manželstva, modálny vek pri sobáši (najčastejší vek pri sobáši), priemerný vek pri sobáši (ovplyvnený sobášmi vyššieho poradia), priemerný vek pri prvom sobáši (Jurčová 2005).

Vývoj sobášnosti na Slovensku v období od roku 1900 po súčasnosť

Slovensko patrilo v 20. storočí k európskym krajinám s tradičným modelom rodinného správania, v ktorých prevládala silná previazanosť medzi manželstvom a prokreáciou – môžeme hovoriť o „*univerzalite rodičovstva v manželstve*“ (Džambazovič 2015, In: Chorvát 2015), ktorá sa vyznačovala intenzívnou sobášnosťou, nízkym vekom pri vstupe do manželstva u oboch pohlaví a nízkym počtom detí narodených mimo manželstva (Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR 2015). Vplýva na to mnoho faktorov, ktoré Šprocha (2016) rozdeľuje do dvoch skupín: socioekonomické podmienky a vnímanie inštitútu manželstva spoločnosťou. Manželstvo zohrávalo a stále zohráva veľkú úlohu v demografickej reprodukcii. Vplyv katolíckej cirkvi a s tým spojené negatívne postoje k slobodným matkám a deťom narodeným mimo manželstva dlhodobo vytvárali z manželského zväzku jedinú vhodnú možnosť spolužitia a priestor pre rodenie detí (Šprocha 2016; Džambazovič 2012).

Zmeny na Slovensku je možné pozorovať od polovice 80. rokov 20. storočia. Postupne sa u nás uplatňuje nový model demografického správania, ktorý je charakteristický poklesom sobášnosti, odkladaním manželských a rodičovských štartov, rastom rozvodovosti, poklesom pôrodnosti a plodnosti obyvateľstva a uvoľňovaním spojenia medzi manželstvom a rodičovstvom (Guráň a kol. 2019). Komplex uvedených zmien zapríčinil, že obyvateľstvo Slovenskej republiky nie je schopné ani jednoduchej reprodukcie, čo vedie ku starnutiu obyvateľstva (Sáposová, Ďurková 2013).

Obdobie 1900 - 1913

Toto skoré obdobie opisujú Šprocha a Majo (2016) ako obdobie s vysokou úrovňou sobášnosti. Vychádzajú z údajov slovenských žúp za obdobie 1900 až 1912. Každý rok sa priemerne sobášilo 21 až 24 tisíc párov, táto hranica bola prekročená v roku 1913, kedy sa zosobášilo viac ako 27 tisíc párov. Na 1 000 obyvateľov tak pripadalo 7,4 – 9,2 sobáša; priemerne na muža pripadal viac ako jeden sobáš (1,27 – 1,69); na ženu 0,94 – 1,14 sobáša. Prevažné boli sobáše slobodných, no k vysokej hodnote úhrnej sobášnosti prispievali aj pomerne časté sobáše druhého poradia – najmä ovdovených osôb. U mužov bola celková sobášnosť o niečo vyššia, pretože častejšie vstupovali do manželstva ovdovení muži.

Obdobie 1914 - 1918

V období prvej svetovej vojny pozorujeme výrazný pokles počtu uzavretých manželstiev. Najvýraznejšie je pozorovaný v druhom vojnovom roku, kedy do manželstva vstúpilo len približne 7 tisíc párov. Na 1 000 obyvateľov pripadalo len 2,3 sobáša. Bolo to spôsobené negatívnymi dopadmi vojnového konfliktu a odchodom množstva mužov do armády (najmä vo veku najvyššej sobášnosti). Mierny nárast počtu uzavretých manželstiev pozorujeme v nasledujúcich dvoch rokoch, kedy v roku 1917 uzatvorilo sobáš nad 11 tisíc párov (3,7 ‰) a v nasledujúcom roku to bolo 19,5 tisíc sobášov (6,6 ‰) (Šprocha 2016).

Obdobie 1919 - 1939

V roku 1918 pozorujeme nárast počtu sobášov, svoj vrchol však dosiahne v nasledujúcom roku. Povojnové obdobie je charakteristické tzv. *kompenzačnou fázou*, kedy sa v krátkom období zrealizovalo veľké množstvo nahromadených sobášov odložených kvôli vojne. V roku 1919 uzavrelo sobáš viac ako 49,2 tisíc párov, čo predstavovalo 16,5 sobáša na 1 000 obyvateľov. Dočasne sa tak úhrnná sobášnosť dostala na extrémne vysokú úroveň (Šprocha 2016). V nasledujúcich rokoch pozorujeme pokles počtu uzatvorených manželstiev. Prispeli k tomu postupné slabnutie kompenzačného efektu a hospodárske problémy Československa (tzv. povojnová kríza). V roku 1922 klesol počet uzatvorených manželstiev pod hranicu 30 tisíc (11,9 ‰) a v roku 1924 na úroveň 25,4 tisíc sobášov (8,1 ‰). Situácia sa stabilizovala do 30-tych rokov a počet sobášov sa pohyboval na úrovni 28-29 tisíc (hrubá miera sobášnosti 8 – 9 ‰) (Šprocha 2016). Ďalší pokles pozorujeme na začiatku 30-tych rokov, ktorý dosahuje svoje minimum (druhé medzivojnové minimum) v roku 1935, čo predstavovalo 25,5 tisíc párov vstupujúcich do manželstva (7,3 ‰). Prispela k tomu predovšetkým nepriaznivá hospodárska situácia, ktorá postupne odznievala. Následné zlepšenie životných podmienok, znižovanie nezamestnanosti, oživenie hospodárstva prispelo k slabému a krátkemu nárastu sobášnosti v druhej polovici 30-tych rokov. V roku 1937 sobáš uzatvorilo viac ako 26,8 tisíc obyvateľov, čo predstavovalo 7,6 sobáša na 1 000 obyvateľov. Tento nárast sobášnosti bol však zastavený kvôli napätiu spôsobenému zhoršenou politickou situáciou, všeobecnou mobilizáciou roku 1938, Mníchovskou dohodou, prvou Viedenskou arbitrážou, následným rozpadom Česko-Slovenska a Malou vojnou s Maďarskom v roku 1939. V roku 1939 sa na Slovensku zosobášilo 24,5 tisíc párov (Šprocha 2016).

Obdobie 1939 - 1945

Vývoj sobášnosti ako demografického procesu odráža vonkajšie faktory: zavedenie propopulačných opatrení a upokojenie situácie viedli k nárastu sobášnosti (Tišliar 2014). V rokoch 1940 až 1943 uzatváralo manželstvo priemerne 29-30 tisíc párov, hrubá miera sobášnosti predstavovala 8 – 8,5 ‰. Priame ohrozenie obyvateľstva vojnou, Slovenské národné povstanie, obsadenie nemeckými vojskami a oslobodzovacie operácie spôsobili v rokoch 1944 a 1945 pokles sobášnosti. V tom období do manželstva vstúpilo priemerne 25 tisíc obyvateľov (Šprocha 2016).

Obdobie 1946 - 1989

Po druhej svetovej vojne opäť pozorujeme kompenzačnú fázu – do prvého manželstva sa vstupovalo skoro a vo väčšej miere než v predchádzajúcom období. Účinok kompenzačnej fázy bol ešte zosilnený príchodom silných populačných ročníkov z 20-tych rokov v sobášnom veku. V prospech manželstva hrali aj tradičné postoje a upravené sociálne podmienky na podporu rodiny. Socialistický režim totiž uprednostňoval rodinu pred inými formami spoluzitia (Kvapilová 2000). Boli zavedené novomanželské pôžičky (hlavným cieľom bolo umožniť manželom založiť si rodinu), pričom pri narodení prvého dieťaťa sa táto pôžička stala bezúročnou a odpísala sa z nej jedna šestina a pri narodení ďalšieho dieťaťa sa odpisovala ďalšia šestina; zaviedlo sa výbavné (jednorazová finančná pomoc mladomanželom vo výške 1 000 Kčs – priemerný mesačný príjem) (Koubek 1981; Filadelfiová 2005; Džambazovič 2012); zníženie veku plnoletosti z 21 na 18 (Rychtaříková 1995); výhodnejšie zaradenie do poradovníka na byt a taktiež nebolo príliš náročné nájsť si zamestnanie a pre mladé ženy nebolo zložité nastúpiť po narodení dieťaťa znovu do práce (Klufová, Poláková 2010). Ročne vstúpilo do manželstva 35-39 tisíc párov (10 – 11 ‰) (Šprocha 2016). Tento vývoj od začiatku 50-tych rokov vystriedal pokles sobášnosti vrcholiaci v roku 1953. V roku 1956 nastáva len krátkodobý prudký nárast počtu sobášov spojený so zrušením výbavného v roku 1957. Až do konca 60-tych rokov sa sobášnosť stabilizuje na úrovni 30-35 tisíc sobášov ročne (6,9 – 7,8 ‰) (Šprocha 2016). Bolo bežné, že viac ako 90 % mužov a žien uzavrelo minimálne 1 sobáš za život. Na prelome 60-tych a 70-tch rokov sa v Európe začali prejavovať zmeny v populačnom vývoji: sobášnosť sa znižuje, zvyšuje sa vek vstupu do manželstva a čím ďalej častejšími sa stávajú kohabitácie. Na Slovensku, podobne aj ako v iných krajinách bývalého východného bloku, sobášnosť neklesala, naopak, tradičné manželské zväzky sa dokonca posilnili (Klufová, Poláková 2010). V tom období sa do veku najvyššej sobášnosti totiž dostali početné generácie narodené v 40-tych a v prvej polovici 50-tych rokov, čo prispelo k nárastu počtu sobášov a súčasne boli ešte v platnosti niektoré prorodinné opatrenia. V rokoch 1976 až 1978 manželstvo uzatvorilo nad 44 tisíc párov (9 ‰) (Šprocha 2016). Začiatkom 80-tych rokov počet sobášov klesá. Znižuje sa celkovo intenzita s akou vstupujú muži a ženy do manželstva a taktiež podiel osôb v najvyššom veku sobášnosti klesá. Do manželstva vstúpilo na konci 80-tych rokov približne 36,5 tisíc párov (7 ‰) (Šprocha 2016). Na Slovensku sa sobášnosť po 2. svetovej vojne udržala prakticky až do roku 1989 nad hodnotou v 7 ‰ (Klufová, Poláková 2010).

Obdobie 1990 - súčasnosť

Rok 1990 a obdobie po ňom predstavuje významný prelom sobášneho správania na Slovensku. Rok 1990 znamenal v podstate akýsi predel medzi starým a novo sa formujúcim modelom sobášneho správania (Šprocha 2016). Po roku 1990 sa definitívne mení model sobášnosti typický skorým a častým vstupom do manželstva, pretože inštitucionálne a verejné obmedzenia už nemajú taký vplyv a nastáva zmena v rodinnom správaní (Džambazovič 2012). Ešte v tomto roku naposledy vstúpilo do manželstva viac ako 40 tisíc párov (7,6 ‰). Tento náhly ročný vzostup je ľahko vysvetliteľný vplyvom vonkajšieho faktora, ktorým bol koniec poskytovania výhodných novomanželských pôžičiek od 1.1. 1991. Tí, ktorí v blízkej budúcnosti uvažovali o sobáši, sa rozhodli uzavrieť manželstvo okamžite. Tieto predčasné

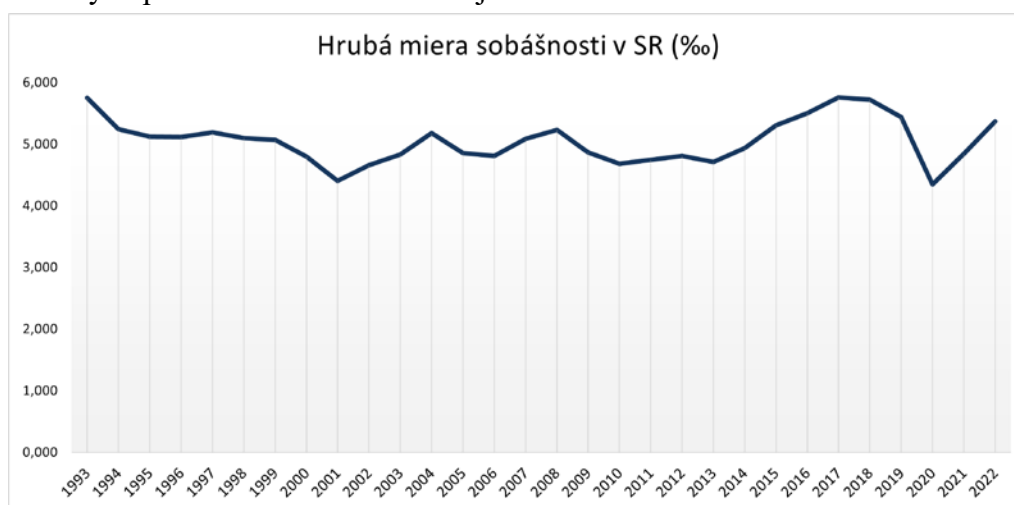

uzavreté sobáše zároveň chýbali v ďalšom roku, takže sobášnosť výrazne poklesla (Šprocha 2016; Klufová, Poláková 2010; Džambazovič 2012; Guráň a kol. 2019). Mnohé dôvody nízkeho počtu uzatvárania sobášov v nasledujúcom období je možné odvodzovať na základe nových podmienok života obyvateľstva a rozpadom minulého politického režimu. Vznikli podmienky pre úplne slobodné životné rozhodovanie, rozširoval sa individualizmus, prehodnocovali sa princípy a hodnoty (Rabušic 1996). Skorší uniformný spôsob života - pomerne krátke obdobie málo diferencovaných možností vzdelávania, nasledované sobášom v mladom veku, skorým narodením prevažne dvoch detí rovno po sebe, bol vystriedaný novými životnými príležitosťami (Kučera 2008). Tá zmena bola o to razantnejšia, že sa zatiaľ menili v západných krajinách postoje mladých ľudí k inštitúcii manželstva vôbec a že sa zmenila sama táto inštitúcia, postavenie ženy, celý hodnotový systém, v ktorom rodina stratila svoje výsadné postavenie. Manželstvo sa už zďaleka nejavilo jediným cieľom mladých ľudí, ako tomu bolo v prvej polovici 20. storočia, a to ani pre ženy, ktoré môžu dosiahnuť svoje ciele aj bez manželstva. Život v manželstve začína predstavovať obmedzenie osobných slobôd, záujmov a kariéry a možnosti seberealizácie. K sexuálnemu životu nie je manželstvo potrebné a začínajú sa tolerovať aj iné formy spoločného života. Sobáš je zároveň vnímaný ako legitimizácia milostného vzťahu v prípade, že sa pár rozhodne založiť rodinu. Založenie rodiny, ktoré je významným obmedzením osobnej slobody nielen vzhľadom k partnerovi, ale predovšetkým vzhľadom k potrebám budúcich detí, mladí ľudia odkladajú do vyššieho veku. Pred tak dôležitým krokom sa musia pripraviť na povolanie, musia si nájsť zamestnanie, musia si odložiť nejaké peniaze, aby si mohli zariadiť vlastné bývanie. Od roku 1937 ide o prvú generáciu mladých ľudí, ktorých súkromný život nie je zväzovaný a usmerňovaný ani vládnuccim režimom, ani konvenciami (Klufová, Poláková 2010; Džambazovič 2012). Giddens (2000) opisuje manželstvo ako „škrupinovú inštitúciu“ taká, ktorej vnútorná podstata sa zmenila, ale názov ostal rovnaký. Džambazovič (2012) opisuje negatívny efekt kresťanstva aj komunistckej ideológie na význam manželstva a rodiny, kedy skôr bola zdôrazňovaná „forma nad obsahom“. Z prísnej univerzality vznikali negatívne dôsledky ako: stereotypná podriadenosť, opakovanosť životnej dráhy a nemožnosť výberu, stabilita voči zmene, odsúdenie. Ďalším vysvetlením pre pokles sobášnosti sú nepriaznivé ekonomické podmienky a nedostatočná zabezpečenosť párov. Transformácia priniesla zvýšenú nezamestnanosť, neistotu na trhu práce, rast životných nákladov, sťažené podmienky pre získanie vlastného bývania (Džambazovič 2012), zároveň nastala väčšia sloboda prejavu, spoločnosť sa otvárala smerom navonok, pribúdali skúsenosti z kontaktu s cudzími kultúrami, to všetko smerovalo k väčšej rozmanitosti rodinného usporiadania (Bútorová a kol. 2008). Zníženie intenzity sobášnosti bolo jednou z najviditeľnejších zmien demografického správania tohto obdobia. Slovenská populácia zaznamenala radikálny pokles sobášnosti v rokoch 1993 a 1994. Od roku 1995 sa úroveň hrubej miery sobášnosti stabilizovala na relatívne nízkej úrovni okolo 5,1; a to aj napriek tomu, že sa populačne silné ročníky 70-tych rokov presunuli do veku najvyššej sobášnosti. Súčasne sa prejavila zmena vekovej štruktúry manželských párov spojená s nárastom priemerného veku vstupu do manželstva (Klufová, Poláková 2010; Filadelfiová 2005; Džambazovič 2012). Nasledujúce obdobie sa nieslo v znamení striedania rastu a poklesu počtu sobášov. Rok 2000 predstavoval po niekoľkoročnej stagnácii pokles sobášnosti. Hrubá miera sobášnosti poklesla na úroveň 4,8 a úhrnná sobášnosť na hodnotu 0,511 u

mužov, 0,524 u žien. Historicky najnižšia úroveň sobášnosti bola zistená v roku 2001, keď do manželstva vstúpilo len necelých 23,8 tis. párov (4,4 sobáša na 1 000 obyvateľov) (Šprocha 2016; Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR 2015). V roku 2000 dosiahol priemerný vek mužov pri vstupe do manželstva 27 rokov a u žien 24 rokov (posun veku sa nezastavil a v dnešnej dobe hodnota priemerného veku mužov pri 1. sobáši dosahuje hodnotu 31 rokov a u žien 28 rokov) (Bleha a kol. 2020). Počet párov vstupujúcich do manželstva sa tak v poslednom desaťročí pohyboval v rozpätí 25 – 28 tisíc, pričom hrubá miera sobášnosti zostávala s výnimkou rokov 2007 a 2008 stabilne pod hranicou 5 sobášov na 1 000 obyvateľov. V rokoch 2013-2015 pozorujeme nárast sobášnosti, kedy do manželstva vstúpilo približne 28,8 tis. párov, čo v relatívnom vyjadrení znamená 5,3 sobáša na 1 000 obyvateľov (Šprocha 2016).

Vývoj sobášnosti v jednotlivých okresoch Slovenska

Na začiatku 20. storočia Slovensko patrilo ku krajinám s neeurópskym modelom (východným modelom), pre ktorý boli charakteristické znaky: nízky vek pri vstupe do manželstva, nízky počet trvalo slobodných žien a mužov, nízky podiel detí narodených mimo manželstva. Sobášnosť na Slovensku v období vojen kolísala, bol pozorovaný prepád počtu uzatvorených manželstiev, ktorý bol následne dobehnutý kompenzačnou povojnovou fázou (Šprocha, Šídlo 2018). V 60 a 70-tych rokoch v Európe sobášnosť postupne klesá a do popredia sa dostávajú partnerské spoluzitia. Tento trend nie je pozorovaný na Slovensku, ani v ostatných komunistických krajinách, kde práve naopak pozorujeme prehĺbenie a nárast tradičného manželstva. Do 90-tych rokov pozorujeme pomerne stabilné, vyrovnané sobáše správanie, ktoré bolo spôsobené viacerými faktormi: sobáš predstavoval možnosť osamostatnenia sa; prispela k tomu aj málo rozšírená antikoncepcia, keď berieme do úvahy tradičné prepojenie rodičovstva a manželstva; pronatalitné opatrenia a systém sociálnych istôt, ktoré udržovali záujem o manželstvo na vysokej úrovni. Keďže v 90-tych rokoch došli do sobášneho veku silné ročníky 70-tych rokov, očakávala sa vlna zvýšenej sobášnosti, kvôli politickým zmenám v roku 1989 sa tak nestalo a na Slovensku sa začína prejavovať nové sobáše správanie. Ešte v roku 1990 pozorujeme prudký nárast sobášnosti, ktorý bol spôsobený koncom poskytovania novomanželských pôžičiek od 1.1. 1991. Prejavmi nového sobášneho modelu boli nižšia

Graf 1 - Hrubá miera sobášnosti v SR (‰)

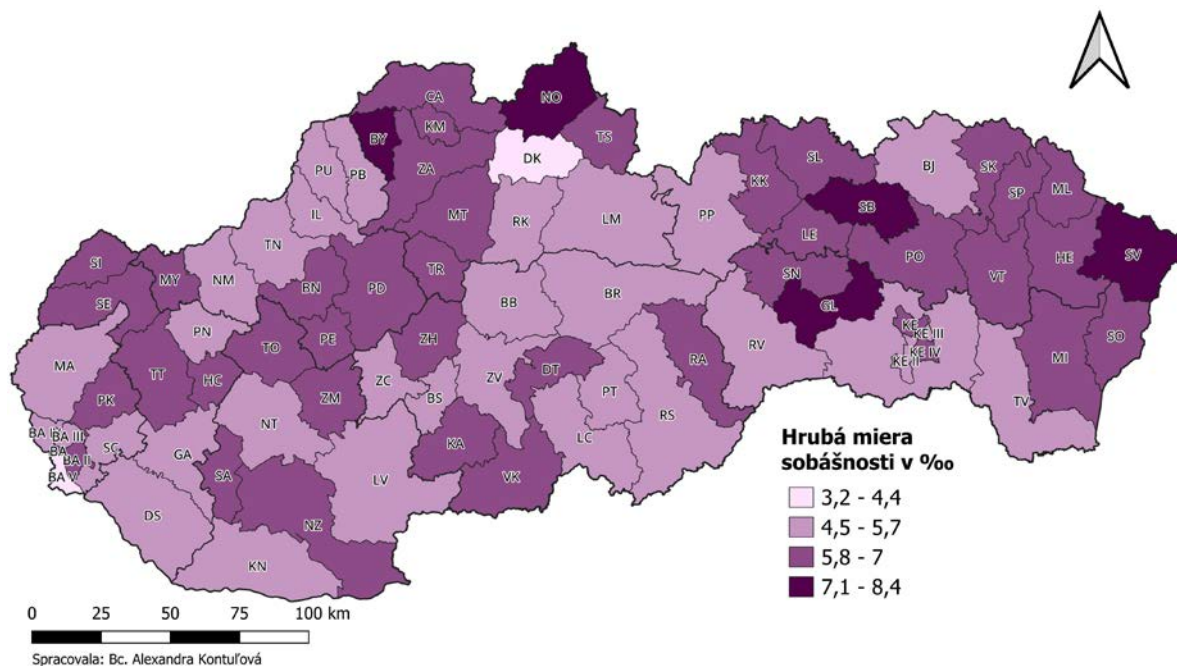
Zdroj údajov: ŠÚSR, vlastné spracovanie

intenzita sobášnosti a odkladanie sobášov do vyššieho veku (Pilinská 2005). Po osamostatnení Slovenska sa trend s klesajúcou tendenciou sobášnosti naďalej prehĺboval.

Pri pohľade na graf 1, ktorý zobrazuje hrubú mieru sobášnosti na Slovensku od osamostatnenia sa až po rok 2022 vidíme, že vývoj nemá jednotný klesajúci charakter, ale je skôr striedavý. Viditeľné sú obdobia prudkého poklesu a obdobia nárastu sobášnosti. Vývoj by sme mohli rozdeliť do niekoľko fáz:

Prvá fáza zobrazuje pokles sobášnosti od roku 1993 až do roku 2001. V roku 2001 bol registrovaný druhý historicky najnižší počet sobášov od roku 1920 (Pilinská 2005). Šprocha (2018) a Langhamrová (2014) poukazujú na vážnosť a paradox tohto poklesu, keďže práve v tomto období sa dostali do veku najvyššej sobášnosti generácie narodené v 70-tych rokoch. V druhej fáze od roku 2002 do roku 2013 vidíme obdobie striedania intenzity sobášnosti s dvomi vrcholmi v rokoch 2004 a 2008 (Langhamrová a kol. 2014).

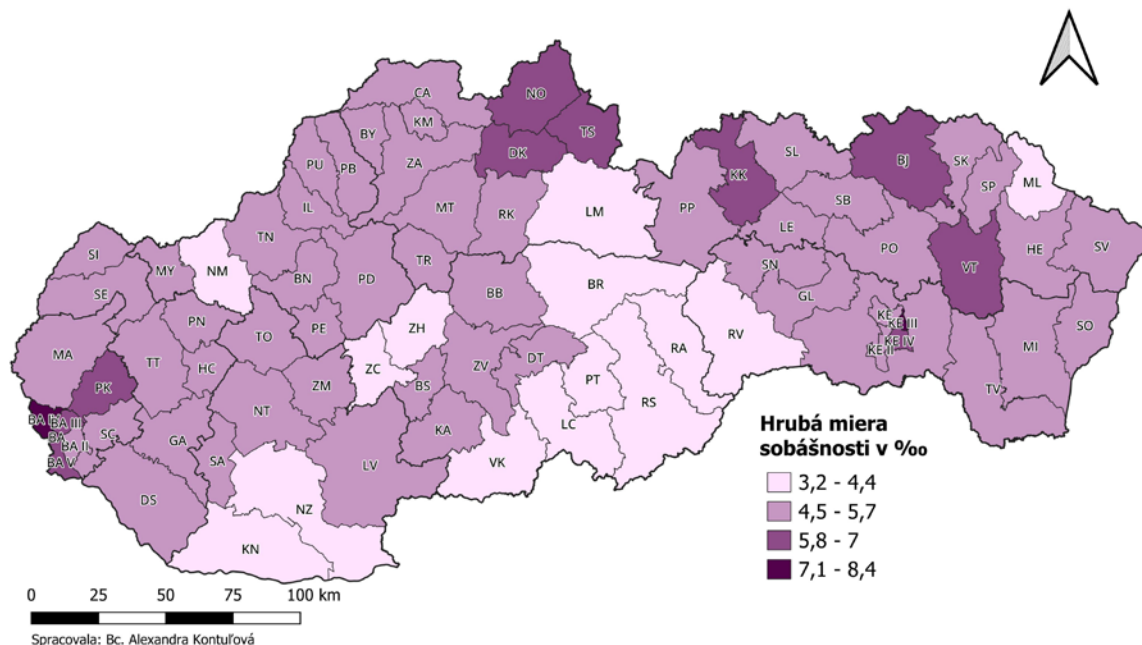
V nasledujúcej fáze od roku 2014 do roku 2017 pozorujeme významný nárast sobášnosti s novým maximom v roku 2017 presahujúci dokonca hodnoty z roku 1993. Podmanická (2019) tento nárast vysvetľuje realizáciou sobášov nahromadených odložením, opakovanou sobášnosťou spôsobenou rozvodovosťou z minulého obdobia a nárastom počtu sobášaschopného obyvateľstva, ktorý vzniká väčším podielom slobodných vo vyššom veku. Ako štvrtú fázu sme vydelili obdobie 2018 až po súčasnosť, kedy po výraznom náraste z predchádzajúceho obdobia pozorujeme veľmi prudký pokles, ktorý dosahuje nové historické minimum v roku 2020. Od toho roku sa sobášnosť opäť vracia do pomerne vysokých hodnôt.

Mapa 1 - Hrubá miera sobášnosti v okresoch SR v roku 1993
Zdroj údajov: ŠÚSR, Geoportál

Na mape 1 vidíme stav hrubej miery sobášnosti na Slovensku v roku 1993. Veľká časť územia, rôzne od západu na východ, sa pohybuje v intervale 4,5 – 5,7%. Výnimkami sú okresy Dolný Kubín a Bratislava V s hodnotou 3,2 – 4,4%. Celková najnižšia hodnota v tomto roku je 3,5% v okrese Bratislava V. O trochu vyššia hrubá miera sobášnosti je

v okresoch nepravidelne rozmiestnených po území Slovenska. Okresy v intervale 5,8 - 7‰ vytvárajú zoskupenie na východe: Sobrance, Michalovce, Humenné, Vranov nad Topľou, Prešov, Levoča, Kežmarok, Stará Ľubovňa, Svidník, Stropkov, Medzilaborce, Spišská Nová Ves, Košice a Košice IV. Ďalšie zoskupenie pozorujeme v páse tiahnucom sa na severozápade Slovenska od Pezinku, cez Prievidzu až po Čadcu. Hrubú mieru sobášnosti s najvyššími hodnotami nad 7‰ pozorujeme len v 5 okresoch: Bytča, Námestovo, Sabinov, Gelnica a Snina. Najvyššiu hodnotu 8,2‰ v tomto roku pozorujeme v okrese Námestovo.

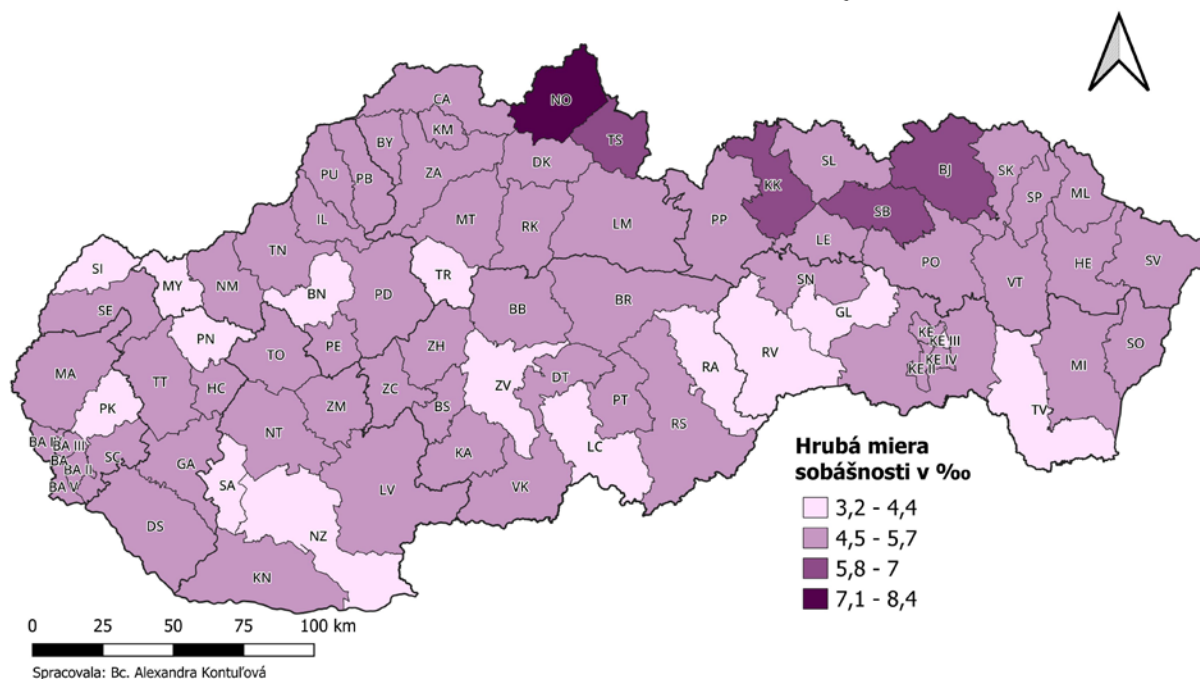

Mapa 2 - Hrubá miera sobášnosti v okresoch SR v roku 2007

Zdroj údajov: ŠÚSR, Geoportál

V sledovanom období o 14 rokov neskôr na mape 2 vidíme isté zmeny. Výrazne sa zmenilo zaradenie jednotlivých okresov, sú viac zjednotené a výrazne vzrástol podiel okresov patriacich do intervalu s najnižšími a nízkymi hodnotami. Najnižšie hodnoty boli v okresoch najmä v strede a juhozápade Slovenska: Liptovský Mikuláš, Brezno, Rožňava, Revúca, Rimavská Sobota, Poltár, Lučenec, Veľký Krtíš, Nové Zámky, Komárno. Ďalšie okresy s najnižšími hodnotami hrubej miery sobášnosti sú pomerne izolované: Medzilaborce, Žiar nad Hronom, Žarnovica a Nové Mesto nad Váhom. Celková najnižšia hodnota bola zistená vo Veľkom Krtíši. Väčšina okresov patrí do intervalu 4,5 – 5,7‰, pri ktorých vidíme zoskupenie na celom východe, západe a severozápade Slovenska. O trochu vyššiu hrubú mieru sobášnosti pozorujeme v okresoch hlavného mesta a na severe Slovenska: Bratislava, Bratislava III a V, Pezinok, Námestovo, Dolný Kubín, Tvrdošín, Kežmarok, Bardejov, Vranov nad Topľou a Košice IV. Najvyššiu hodnotu nad 7,1‰ majú len 2 okresy: Bratislava IV a Košice III.

V niektorých okresoch došlo k nárastu hodnôt, najvýraznejšie to pozorujeme v Košiciach III (nárast o 3,8‰) a Bratislave V (nárast o 2,4‰), ktorá v roku 1993 mala prvenstvo s najnižšou pozorovanou hrubou mierou sobášnosti. Vo väčšine okresov však pozorujeme prepád hodnôt, najvýraznejšie prepadli hodnoty v Gelnici (o 3,1‰) a vo Veľkom Krtíši (2,6‰), v ktorom bola zistená aj najnižšia hodnota za rok 2007.

Mapa 3 - Hrubá miera sobášnosti v okresoch SR v roku 2021

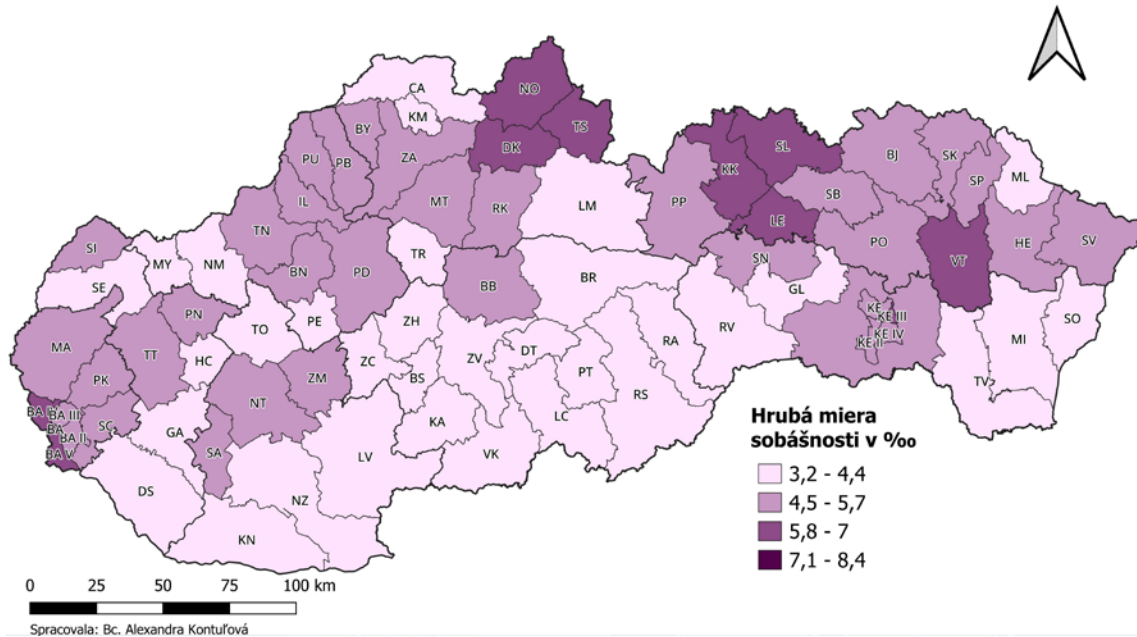
Zdroj údajov: ŠÚSR, Geoportál

Na mape 3 vidíme, že hrubá miera sobášnosti je viac zjednotená na celom území. Len niekoľko okresov, prevažne na juhu, má najnižšie hodnoty 3,2 – 4,4‰: Trebišov, Košice III, Gelnica, Rožňava, Revúca, Lučenec, Zvolen, Nové Zámky, Šaľa, Pezinok, Skalica, Myjava, Piešťany, Bánovce nad Bebravou a Turčianske Teplice. Veľká väčšina okresov Slovenska patrí do intervalu 4,5 – 5,7‰. Pozorujeme len niekoľko výnimiek s vyššou hrubou mierou sobášnosti, ktoré sa nachádzajú na severe Slovenska. Tieto okresy sú 4: Bardejov, Sabinov, Kežmarok, Tvrdošín. Do intervalu s najvyššiu hrubou mierou sobášnosti patrí len jeden okres na severe Slovenska – Námestovo. Vo väčšine okresov oproti minulému obdobiu pozorujeme mierny pokles hodnôt, len v niektorých mierny nárast. Najintenzívnejší nárast hrubej miery sobášnosti pozorujeme v okrese Medzilaborce (o 2,1‰), Námestovo (o 1,7‰) a Veľký Krtíš (o 1,5‰). Naopak najintenzívnejší pokles sme zaznamenali v okrese Košice III (o 4,5‰), Bratislava I (o 2,7‰), Bratislava IV (o 2,2‰) a Košice IV (o 2,2‰). Za celé sledované obdobie pozorujeme vo viac ako 90% okresoch pokles hrubej miery sobášnosti. Podľa zaradenia okresov v mapách pozorujeme výskyt centier s rovnakou intenzitou sobášnosti. Nadpriemerné hodnoty nachádzame najmä na severe Slovenska a v okresoch Bratislavy.

Centrá podpriemerných hodnôt sa nachádzajú prevažne na juhu stredného a západného Slovenska. Džambazovič (2012) taktiež potvrdzuje regionálnu diferenciáciu okresov hrubej miery sobášnosti. Nepomer hodnôt rovnako pozoruje medzi severom, severovýchodom a juhom Slovenska. Poukazuje však na rozdielne vysvetlenia v prípade nadpriemerných hodnôt, ktoré pozorujeme na severe, severovýchode a v niektorých mestských okresoch Bratislavy a Košíc. V mestských častiach Bratislavy a Košíc ich spája s rekuperáciou odkladaných sobášov. Džambazovič (2012) vysokú sobášnosť na severe a severovýchode spája s vysokou mierou religiozity, z ktorej vyplývajú tradičné postoje k inštitúcii manželstva.

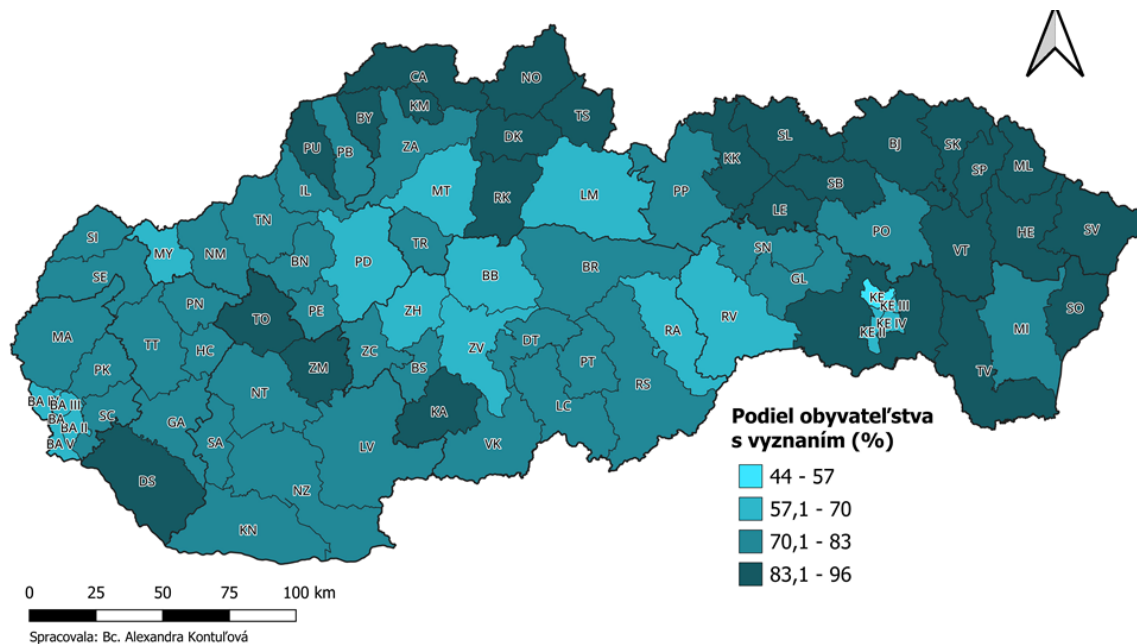
Sobášnosť a miera religiozity

Viaceri autori (Džambazovič 2012; Pilinská 2005; Šprocha a kol. 2019) vo svojich dielach spájajú intenzitu sobášnosti s mierou religiozity. Preto sa v nasledujúcej časti článku bližšie pozrieme na existenciu tejto korelácie. Pomocou údajov zo Štatistického úradu SR sme vytvorili mapy, ktoré nám umožnia komparáciu. Časový odstup 10 rokov sme zvolili na základe periodicity Sčítania obyvateľstva, domov a bytov.

Mapa 4 - Hrubá miera sobášnosti v okresoch SR v roku 2011

Zdroj údajov: ŠÚSR, Geoportál

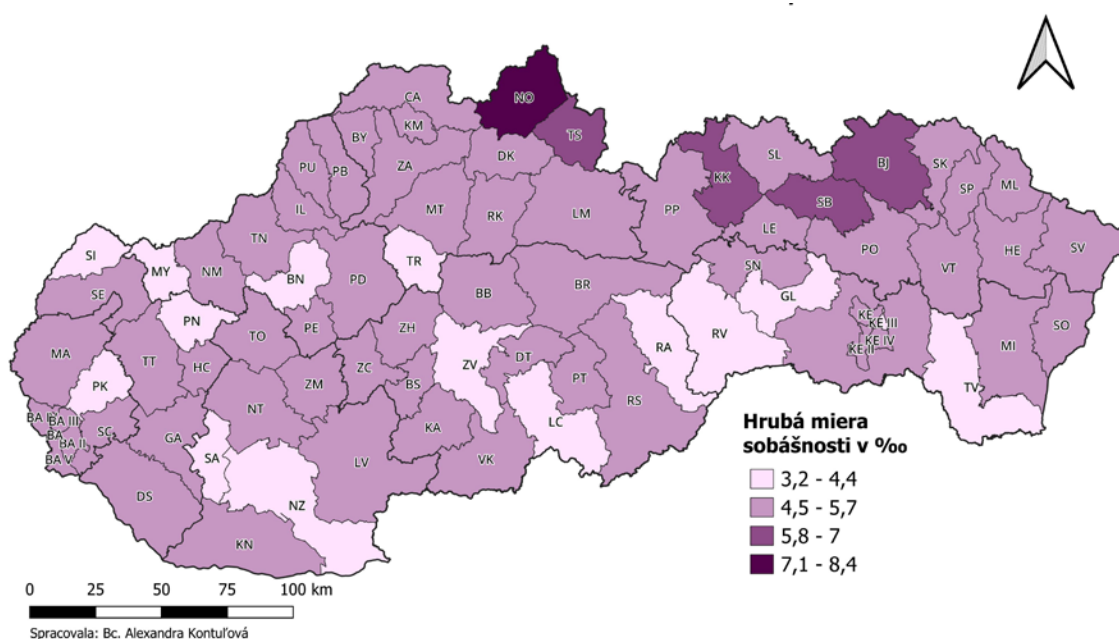
Mapa 5 – Miera religiozity v okresoch SR v roku 2011

Zdroj údajov: ŠÚSR, Geoportál

Pri pohľade na mapu 4 zobrazujúcu hrubú mieru sobášnosti v roku 2011 vidíme, že najvyššie hodnoty nachádzame na severe stredného Slovenska, severovýchode Slovenska a v niektorých mestských častiach Bratislavy a v Košiciach III. Na okresy s najvyššou mierou sobášnosti nadväzujú okresy s mierne vysokými hodnotami, ktoré vytvárajú súvislé zoskupenia na východe a severozápade. Podobne ako aj pri predchádzajúcej analýze hrubej miery sobášnosti, aj teraz najnižšie hodnoty nachádzame v južných okresoch.

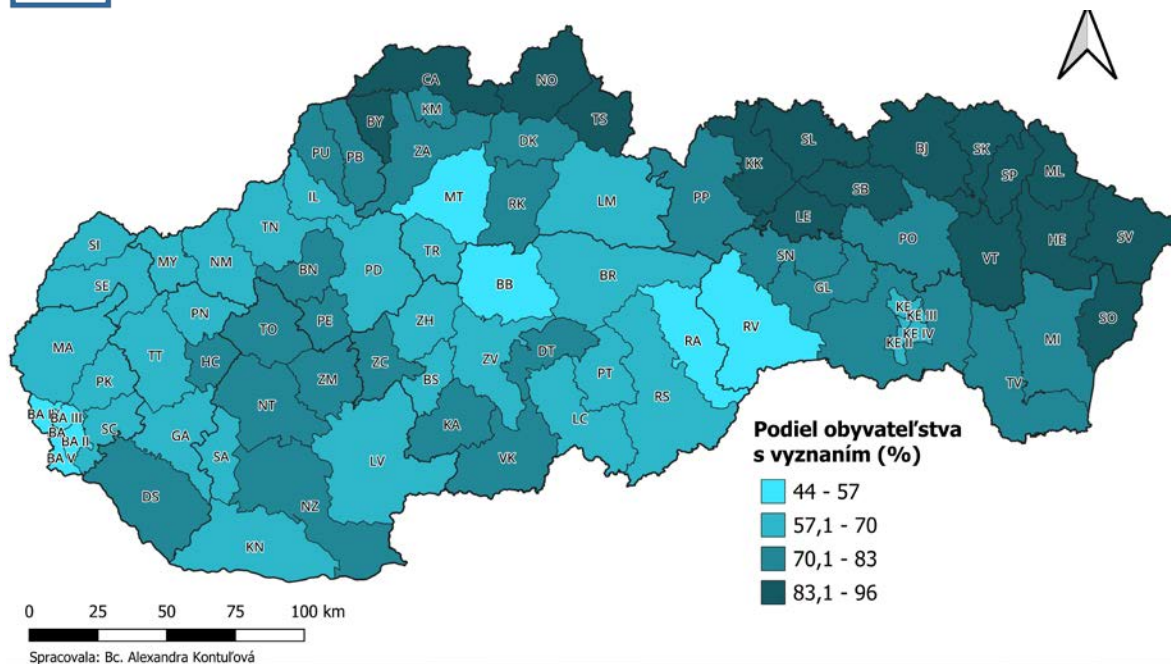
Na mape 5, ktorá zobrazuje mieru religiozity v okresoch v roku 2011, vidíme dominantné zastúpenie okresov z posledných dvoch intervalov, ktoré reprezentujú nízky podiel obyvateľstva bez vyznania. Čím je okres tmavšou farbou, tým vyššiu mieru religiozity tam nachádzame. Okresy s najvyššou mierou religiozity sa nachádzajú na východe, severe stredného Slovenska a juhozápadne Slovenska. Najvyššiu religiozitu 95,8% nachádzame v Námestove a 92,5% v Tvrdošíne. Najvyššiu hodnotu hrubej miery sobášnosti pozorujeme, okrem mestských častí Bratislavy a Košíc, práve v Námestove. Najnižšiu mieru religiozity v rámci intervalu 44 – 57% nachádzame len v Košiciach, s hodnotou 56,9%. O trochu vyššie hodnoty 57,1 – 70% nachádzame v ostatných mestských častiach Košíc, mestských častiach Bratislavy, na Myjave, v Martine, Prievidzi, Banskej Bystrici, Žiari nad Hronom, Zvolene, Liptovskom Mikuláši, Revúcej a Rožňave. Najnižšie hodnoty sobášnosti pozorujeme v okrese Krupina, Rožňava, Partizánske, Revúca.

Pri komparatívnej analýze týchto dvoch máp došlo k niekoľkým predpokladaným zhodám. Oblasť s vysokou mierou sobášnosti a vysokou mierou religiozity sa nachádzajú na severe stredného Slovenska a východe, sú to napríklad: Námestovo, Dolný Kubín, Tvrdošín, Kežmarok, Stará Ľubovňa. Našli sme však aj okresy, v ktorých vysoká miera sobášnosti nebola spôsobená vysokou religiozitou: mestské časti Bratislavy a Košíc, v ktorých pozorujeme práve najmenšie miery religiozity. V tomto prípade ide skôr o realizáciu odkladaných sobášov (Džambazovič 2012).

Mapa 6 - Hrubá miera sobášnosti v okresoch SR v roku 2021

Zdroj údajov: ŠÚSR, Geoportál

Mapa 7 – Miera religiozity v okresoch SR v roku 2021

Zdroj údajov: ŠÚSR, Geoportál

Pri pohľade na mapu 6 zobrazujúcu hrubú mieru sobášnosti v roku 2021 vidíme len jeden okres s najvyššou hodnotou miery sobášnosti – Námestovo; niekoľko okresov na severovýchode s pomerne vysokými hodnotami: Bardejov, Sabinov, Kežmarok a Tvrdošín a niekoľko okresov s najnižšími hodnotami nachádzajúce sa na juhu a severozápade Slovenska.

Na mape 7 pozorujeme, že religiozita v mnohých okresoch klesla. Okresy s najvyššou mierou religiozity, resp. s najnižším podielom obyvateľstva bez vyznania, vytvárajú 2 centrá: na severe stredného Slovenska a na severe východného Slovenska. Patria sem okresy: Bytča, Čadca, Námestovo, Tvrdošín, Kežmarok, Stará Ľubovňa, Sabinov, Levoča, Bardejov, Svidník, Stropkov, Medzilaborce, Vranov nad Topľou, Humenné, Snina a Sobrance. V Námestove opäť pozorujeme najvyššiu mieru religiozity 93,9%. 13 okresov v intervale 70,1 – 83% sa súvisle napája na severné okresy s vyššou religiozitou a vytvárajú tak postupný prechod k okresom s ešte nižšími hodnotami. 12 okresov v rámci toho istého intervalu vytvára zoskupenie na juhozápade Slovenska. Nízku mieru religiozity 57,1 – 70% pozorujeme v mestských častiach Košíc a v mnohých okresoch na severozápade a v strede Slovenska. Úplne najnižšiu religiozitu 44 – 57% pozorujeme v mestských častiach Bratislavy, Martine, Banskej Bystrici, Revúcej a Rožňave. Najnižšie miery sobášnosti pozorujeme v niektorých okresoch na juhu, v ktorých pozorujeme podpriemernú religiozitu: Rožňava, Revúca.

Pri porovnaní oboch máp o 10 rokov neskôr vidíme opäť niektoré zhody:

- okresy s vysokou mierou sobášnosti a religiozity na severe: Námestovo, Tvrdošín, Kežmarok, Sabinov a Bardejov.
- okresy s nízkou mierou sobášnosti a religiozity: Revúca a Rožňava na juhu.

Na základe zistených údajov by sme v rámci Slovenska mohli vydeliť konzervatívne oblasti severu a východu, kde v okresoch vládne vysoká religiozita a s ňou spojené tradičné postoje k manželstvu a oblasti na juhu, západe a strede, kde je religiozita v podpriemerných hodnotách

a vyskytuje sa tam aj porovnateľne nižšia sobášnosť (okrem veľkých centier a ich zázemí, ako sú Bratislava a Košice).

Záver

V rámci článku sme sa zamerali na analýzu sobášneho správania na Slovensku. Sledovali sme hrubú mieru sobášnosti od roku 1993 až po súčasnosť. Analyzovali sme nielen vývojové etapy, ale hľadali sme aj príčiny a súvislosti zmien sobášneho správania. Kartografické výstupy nám zároveň umožnili sledovať aj jednotlivé regionálne disparity v rámci sledovaných ukazovateľov. Na základe získaných dát sme sledovali aj vplyv náboženstva na sobášne správanie.

Jedným z hlavných trendov, ktorý sme pozorovali je znižovanie hrubej miery sobášnosti. Pokles sobášnosti nie je jednoznačný, skôr kolísavý s občasnými obdobiami nárastu, no aj napriek tomu sa postupne hodnotami dostávame ku krajinám západoeurópskeho modelu. V rámci územia Slovenska pozorujeme aj regionálne rozdiely – najvyššia sobášnosť sa koncentruje v okresoch na severe stredného a severe východného Slovenska, tieto okresy sme charakterizovali ako tradičné, zatiaľ čo nízka sobášnosť je pozorovateľná na juhu a západe.

Táto „tradičnosť“ niektorých okresov a celková regionalizácia sa v rovnakých vzorcoch opakovala aj pri ostatných pozorovaných javoch: najmladších snúbencov nachádzame opäť v severných okresoch, kde taktiež pozorujeme aj najslabší výskyt nemanželských detí a konsenzuálnych zväzkov a zároveň vysokú mieru religiozity – typickým predstaviteľom je okres Námestovo. Naopak, v južných okresoch pozorujeme protikladné charakteristiky: nízka sobášnosť a religiozita, veľký podiel nemanželských detí a kohabitácií a neskorý vstup do prvého manželstva – charakteristickými okresmi sú Revúca a Rožňava. Z analýzy mapových výstupov nám vyplýva značná miera korelácie medzi sobášnosťou a mierou religiozity.

*Tento článok odporúčal na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
doc. RNDr. Radoslav Klamár, PhD.*

Použitá literatúra

1. BLEHA, B. a kol. 2020. *Analýza demografického vývoja oblastí a obcí podľa štatútu a veľkosti v Slovenskej republike*. Bratislava : Infostat, 2020. 978-80-89398-43-0.
2. BÚTOROVÁ, Z. a kol.. 2008. *Ona a on na Slovensku: zaoštréné na rod a vek*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2008. 978-80-89345-10-6.
3. COX, P. R. 1976. *Demography*. Cambridge: Cambridge University Press, 1976. 978-0-521-21003-4.
4. FILADELFIOVÁ, Jarmila. 2005. Demografická situácia a správanie rodín vz. verejná politika v SR. Bratislava: Sociologický ústav SAV, 2005, *Sociológia* 37. č. 5
5. DŽAMBAZOVIČ, Roman. 2012. *Rodinné správanie v demografických dátach*. Bratislava: Stimul, 2012. 987-80-8127-052-9.
6. DŽAMBAZOVIČ, Roman. 2015: Reprodukčné a rodinné správanie na Slovensku (sociologická interpretácia trendov). In: CHORVÁT, I., DŽAMBAZOVIČ, Roman. (eds.): *Rodina na Slovensku v teórii a vo výskume*. Bratislava: Stimul.
7. Eurostat. 2021. Eurostat - statistics explained. <https://ec.europa.eu/>. [Online], [cit.26. 11 2023] <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Marriage.2443-8219>.

8. GIDDENS, Anthony. 2000. *Unikajíci svět - Jak globalizace mění náš život*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 80-85850-91-5.
9. GOODY, Jack. 2006. *Proměny rodiny v Evropské historii*. Oxford: Lidové noviny, 2006. 80-7106-396-7.
10. GURÁŇ, D. a kol. 2019. *30 rokov transformácie Slovenska*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019. ISBN 978-80-223-4859-1.
11. JURČOVÁ, D. 2005. *Slovník demografických pojmů*. Bratislava : Infostat – Inštitút informatiky a štatistiky, 2005. 80-85659-40-9.
12. KALIBOVÁ, K. 2006. *Úvod do demografie*. Praha : Karolinum, 2006. 80-246-0222-9.
13. KLUFOVÁ, Renata a Zuzana POLÁKOVÁ. 2010. *Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. 978-80-7357-546-5.
14. LANDHAMROVÁ, J. a kol. 2014. *20 rokov samostatnosti z pohľadu demografie ČR, SR, ČSR*. Bratislava: INFOSTAT- Inštitút informatiky a štatistiky, 2014. 978-80-89398-25-6.
15. Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky. 2015. *Zhodnotenie dopadu demografického a sociálneho vývoja na mestské prostredie v SR: 1. a 2. etapa*. Bratislava : Katedra sociológie, Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 2015.
16. PILINSKÁ, V. (ed.). 2005. *Demografická charakteristika rodiny na Slovensku*. Bratislava : INFOSTAT – Inštitút informatiky a štatistiky Bratislava, 2005.
17. PODMANICKÁ, Z. a kol.. 2019. *Štatistika v súvislostiach: Hlavné trendy vývoja sobášnosti v SR v roku 2018*. Bratislava : Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2019. 978-80-8121-739-5.
18. ROUBÍČEK, V. 1997. *Úvod do demografie*. Praha: CODEX Bohemia, 1997. 80-85963-43-4.
19. SÁPOSOVÁ, Z. a kol. 2013. *Mapa sociálnej situácie v Košickom samosprávnom kraji a Boršodsko-Abovsko-Zemplínskej župe*. Prešov : s.n., 2013. 978-80-89524-12-9.
20. ŠPROCHA, Branislav a Pavol TIŠLIAR., 2016. *Transformácia plodnosti žien Slovenska v 20. a na začiatku 21. storočia*. Bratislava: Muzeológia a kultúrne dedičstvo, o.z. v spolupráci s Centrom pre historickú demografiu a populačný vývoj Slovenska, FiF UK v Bratislave, 2016. ISBN 978-80-89881-02-4.
21. ŠPROCHA, Branislav a Juraj MAJO. 2016. *Storočie populačného vývoja Slovenska I.: demografické procesy*. Bratislava : INFOSTAT – Výskumné demografické centrum, Univerzita Komenského v Bratislave, 2016.
22. ŠPROCHA, B. 2016. *Odkladanie prvých manželstiev žien na Slovensku v priestorovej perspektíve (zmeny medzi rokmi 1992 – 1994 A 2012 – 2014)*. Bratislava: *Geografický časopis*. 2016, Zv. 68, 3.
23. ŠPROCHA, B. a kol. 2019. *Populačný vývoj v krajoch a okresoch Slovenska od začiatku 21. storočia*. Bratislava: INFOSTAT - Výskumné demografické centrum, 2019. 978-80-89398-38-6.
24. WALL, R. 2001. *The transformation of the European family across the centuries*. in: R. Wall, T.K. Hareven and J. Ehmer (eds), *Family History Revisited: Comparative Perspectives*, Newark, DE: University of Delaware Press, pp. 217–41.

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189